

Data: 22.11.2023

Dotyczy: [Rzeczpospolita](#)

ŚRODKI PIENIĘŻNE W SPRAWOZDANIU FINANSOWYM

Środki pieniężne to podstawowa kategoria aktywów, występująca we wszystkich podmiotach gospodarczych bez względu na ich wielkość czy specjalizację. Choć kategoria ta jest powszechnie znana to przed sporządzeniem sprawozdania finansowego warto pamiętać o kilku istotnych kwestiach związanych z pozycją szeroko rozumianych środków pieniężnych.

Środki pieniężne są częścią aktywów pieniężnych, a te są zdefiniowane wprost w ustawie o rachunkowości (dalej uor). Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 25 uor za aktywa pieniężne należy uznać wszelkie krajowe środki płatnicze, waluty obce oraz dewizy zarówno przechowywane w kasie, jak i na rachunkach bankowych. Co ważne do tej kategorii zalicza się również inne aktywa finansowe, w szczególności naliczone odsetki od aktywów finansowych. Kryterium warunkującym przypisanie innych aktywów finansowych do pozycji środków pieniężnych jest termin wymagalności (płatności) w ciągu 3 miesięcy od dnia ich otrzymania, wystawienia, nabycia lub założenia (lokaty).

BILANS

Stan środków pieniężnych na koniec roku jest widoczny w bilansie, a dokładniej w części aktywów obrotowych w grupie „B. III. Inwestycje krótkoterminowe”, w podgrupie „1. Krótkoterminowe aktywa finansowe” jako „środki pieniężne i inne aktywa pieniężne”. Pozycja składa się z 3 kategorii:

- środków pieniężnych w kasie i na rachunkach,
- innych środków pieniężnych oraz
- innych aktywów pieniężnych.

O ile pierwsza kategoria nie sprawia większych problemów osobom sporządzającym sprawozdanie, tak często zdarza się, że dwie kolejne kategorie są ze sobą mylone. Poniżej wyszczególniono najczęściej występujące instrumenty, które powinny być zaklasyfikowane w sprawozdaniu odpowiednio – jako inne środki pieniężne i inne aktywa pieniężne:

Inne środki pieniężne	Inne aktywa pieniężne
Lokaty terminowe, bony skarbowe i handlowe, weksle, чеки – wszystkie o terminie zapadalności / płatne w ciągu 3 miesięcy od dnia bilansowego.	Niezaliczone do kategorii Innych środków pieniężnych – np. weksle i чеки o terminie płatności dłuższym niż 3 miesiące licząc od dnia bilansowego, należne dywidendy.
Środki pieniężne w drodze.	

W definicji ustawowej podkreślono znaczenie 3-miesięcznego terminu zapadalności instrumentów finansowych w klasyfikacji na potrzeby sprawozdawczości finansowej. W praktyce dotyczy to najczęściej krótkoterminowych lokat bankowych wolnych środków

pieniężnych. Na przykładach prezentujemy ujęcie sprawozdawcze lokat w zależności od terminu ich zapadalności.

PRZYKŁAD 1.

31 grudnia 2023 r. spółka posiada na koniec dnia wolne środki pieniężne, które zdecydowała się przekazać na krótkoterminową lokatę overnight. Bank zgodnie z dyspozycją spółki przekazał środki pieniężne z rachunku bieżącego na odrębny rachunek bankowy. Następnego dnia (1 stycznia 2024 r.) bank przełał środki pieniężne z odrębnego rachunku bankowego powiększone o odsetki na konto rachunku bieżącego jednostki. W jaki sposób należy ująć środki z lokaty overnight w sprawozdaniu finansowym sporządzonym na 31 grudnia 2023 r.?

Środki przekazane na lokatę overnight na koniec roku obrotowego powinny być zaprezentowane w bilansie jako Inwestycje krótkoterminowe – inne środki pieniężne, odsetki naliczone od lokaty będą wykazane dopiero w kolejnym roku obrotowym.

PRZYKŁAD 2.

30 listopada 2023 r. spółka założyła 5-miesięczną lokatę oprocentowaną w skali roku 5 proc., która zostanie zlikwidowana 30 kwietnia 2024 r. Środki zgromadzone na lokacie mają zostać zwrócone wraz z należnymi odsetkami na konto spółki w dniu likwidacji lokaty. W jaki sposób należy ująć środki z lokaty 5-miesięcznej w sprawozdaniu finansowym sporządzonym na 31 grudnia 2023 r.?

Spółka w bilansie na 31 grudnia 2023 r. powinna zaprezentować lokatę jako inne krótkoterminowe aktywa finansowe, ponieważ termin jej zapadalności przypada w terminie późniejszym niż trzy miesiące po dniu bilansowym (ale nie dłuższym niż 12 miesięcy od dnia bilansowego). Należne odsetki za okres od założenia lokaty do dnia bilansowego prezentuje się w bilansie łącznie z kwotą wpłaconą na lokatę.

Środki pieniężne w drodze, klasyfikowane jako inne środki pieniężne to kwoty, które na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego znajdują się między kasą, a rachunkiem bankowym lub też między dwoma rachunkami bankowymi. Najczęściej ze środkami w drodze spotkamy się w jednostkach handlowych, które dzienny utarg wpłacają do banku, czy też w podmiotach, które przelewają środki między rachunkami prowadzonymi przez różne banki.

INWENTARYZACJA

Ważnym krokiem przy ustalaniu wartości pozycji środków pieniężnych jest potwierdzenie stanu na dzień bilansowy. Potwierdzenie stanu środków pieniężnych jest dokonywane w drodze inwentaryzacji na koniec roku obrotowego. Środki pieniężne zgromadzone w kasie, jak również inne środki pieniężne w formie materialnej przechowywane w siedzibie spółki są inwentaryzowane drogą spisu z natury. Środki pieniężne zgromadzone na różnorakich rachunkach bankowych oraz przechowywane w banku aktywa pieniężne inwentaryzuje się poprzez uzyskanie potwierdzenia salda z banku.

Warto podkreślić, że w przypadku środków pieniężnych ustawodawca nie daje możliwości przesunięcia terminu inwentaryzacji nawet o jeden dzień. Środki pieniężne muszą być zliczone według stanu na ostatni dzień roku obrotowego (dla spółek których rok obrotowy pokrywa się z rokiem kalendarzowym będzie to zawsze 31 grudnia).

Po inwentaryzacji środków pieniężnych należy sporządzić protokół z inwentaryzacji, który powinien zawierać informacje o rzeczywistym stanie środków pieniężnych w kasie (w podziale na nominały) oraz stanie tych środków z ostatniego raportu kasowego sporządzonego w roku obrotowym. Gdyby podczas inwentaryzacji stwierdzono nieprawidłowości w wartości środków pieniężnych, różnice inwentaryzacyjne muszą być wykazane w protokole.

Jeżeli sprawozdanie finansowe firmy podlega badaniu przez biegłego rewidenta, ten z pewnością poprosi kierownika jednostki o uzyskanie dodatkowego potwierdzenia z banku. Oprócz informacji o saldach kont na koniec roku, takie potwierdzenie powinno zawierać informacje o zamkniętych w badanym okresie rachunkach, aktywnych umowach kredytowych, udzielonych gwarancjach, instrumentach finansowych, a także osobach, które mogą dysponować środkami. Pismo skierowane do audytora, co do zasady jest elementem dokumentacji badania i nie powinno pełnić funkcji potwierdzenia salda w ramach inwentaryzacji środków pieniężnych spółki.

WYCENA BILANSOWA

Środki pieniężne zgromadzone na rachunkach walutowych podlegają obowiązkowej wycenie na koniec roku obrotowego. Przy ustalaniu wartości bilansowej środków pieniężnych kluczowe znaczenie ma ustalenie prawidłowego kursu walut do wyceny. Jednostka gospodarcza nie ma dowolności w tym zakresie i ma obowiązek przeliczyć wartość składników aktywów według średniego kursu ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski (NBP) dla danej waluty w dniu bilansowym. Informacje o obowiązującym kursie są publikowane na oficjalnej stronie NBP w tabeli A. Jeżeli na koniec roku firma posiada waluty obce dla których NBP nie ogłasza kursu, to należy kurs tych walut określić w relacji do wskazanej przez jednostkę waluty odniesienia, której kurs jest ogłaszany przez bank centralny. Powstałe z wyceny bilansowej różnice kursowe odnosi się na koszty lub przychody finansowe z tytułu różnic kursowych.

Wyjątkiem od tej zasady jest wycena gotówki przez kantory - podmioty prowadzące kupno i sprzedaż walut obcych powinny je wyceniać na koniec roku po kursie, po którym nastąpił zakup -jednak w wysokości nie wyższej od średniego kursu ogłoszonego na dzień wyceny dla danej waluty przez NBP.

INNE ELEMENTY SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

Stan środków pieniężnych oraz ich przepływy za dany rok obrotowy są prezentowane w rachunku przepływów pieniężnych. Rachunek przepływów pieniężnych (określany przez praktyków jako cash flow) to element sprawozdania finansowego obowiązkowy dla jednostek gospodarczych, których sprawozdania finansowe podlegają obowiązkowemu badaniu przez biegłego rewidenta. Szczegółowe zasady sporządzania rachunku przepływów pieniężnych określa Krajowy Standard Rachunkowości nr 1 "Rachunek przepływów pieniężnych".

W cash flow ujmowana jest zmiana stanu środków pieniężnych. W tym miejscu warto podkreślić, że zmiana stanu środków pieniężnych wykazywana w rachunku przepływów nie zawsze będzie zgodna ze zmianą bilansową tej pozycji. Różnica zazwyczaj wynika z korekty różnic kursowych. Czasami różnice między wymienionymi zmianami stanu mogą pojawić się, gdy jednostka gospodarcza przeklasyfikuje składniki krótkoterminowych aktywów finansowych do środków pieniężnych, na potrzeby rachunku przepływów pieniężnych, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 25 uor.

Każdy prawidłowo sporządzony rachunek przepływów pieniężnych powinien zawierać informację o stanie środków pieniężnych o ograniczonej możliwości dysponowania na koniec okresu. Najprościej mówiąc w tym miejscu należy wykazać środki będące w posiadaniu podmiotu, które nie mogą być przez niego dowolnie wydatkowane. Jednostki gospodarcze pokazują tu m.in. środki na rachunkach bankowych wydzielonych na potrzeby Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, salda rachunków VAT, czy zabezpieczone środki w postaci akredytyw.

Informacje związane z kategorią środków pieniężnych widoczne są także w obowiązkowym elemencie sprawozdania finansowego, którym są noty objaśniające, stanowiące element informacji dodatkowej. Minimalny zakres objaśnień i informacji dodatkowych jest wskazany w załącznikach do ustawy i dotyczy objaśnienia struktury (zakresu) środków pieniężnych

przyjętych do rachunku przepływów pieniężnych, jeżeli różni się on od ich zakresu przyjętego przy sporządzaniu bilansu.

Sporządzając informację dodatkową należy również pamiętać o wskazaniu wartości na dzień bilansowy środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach VAT, czyli rachunkach otwartych przez banki dla każdego przedsiębiorcy w momencie, gdy zaczęły obowiązywać przepisy w zakresie mechanizmu podzielonej płatności (split payment). Na rachunkach VAT są gromadzone środki odpowiadające wartościowo kwocie VAT z opłaconych przez klientów faktur sprzedaży. Firmy mają ograniczone możliwości dysponowania tymi środkami, zgodnie z przepisami mogą być przeznaczone przede wszystkim na zapłatę VAT od faktur zakupu, zapłatę innych podatków do urzędu skarbowego, jak również składek ZUS i KRUS. Istnieje też możliwość złożenia wniosku o uwolnienie środków zgromadzonych na koncie VAT, naczelnik urzędu skarbowego wydaje zgodę (w formie postanowienia) o zwolnieniu środków po spełnieniu określonych warunków.

ZDANIEM AUTORKI

Środki pieniężne to najbardziej płynne aktywa kontrolowane przez jednostkę – obrót gotówkowy i bezgotówkowy odbywają się praktycznie bez przerwy w roku obrotowym. Choć mają istotne znaczenie w bieżącej działalności firmy i realizacji planów inwestycyjnych, w trakcie roku, trudno uchwycić ich rozmiar i wpływ na działalność jednostki. Dzień bilansowy to krótki moment, który pozwala na ujęcie stanu środków pieniężnych w kasie i na rachunkach bankowych, dlatego tak ważna jest ich prawidłowa wycena, potwierdzenie stanu i klasyfikacja. Właściwie ustalona wartość środków pieniężnych na koniec roku pozwala na przedstawienie sytuacji majątkowej jednostki sprawozdawczej w sposób rzetelny. Co więcej posłuży do wyliczenia wskaźników, stanowiących podstawę do przeprowadzenia analizy finansowej i podejmowania istotnych decyzji gospodarczych.

Magda Majcherek, kierownik projektu w [gliwickim biurze Rödl & Partner](#)